

ממנהד ירחחים

מנחם אב

עלון חדשי להנחלת משנתו ומורשתו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל ■ גיליון מס' 106 ■ מנחם אב תשס"ח

על משנת הראי"ה מאת הראי"ה קוק זצ"ל

בית המקדש, בתור מרכז הרוחני של האומה, ומקור החיים של כל יחיד מומנה... צריך הוא להבנות ברוח בכל יום אצל כל יחיד מישראל, כדי להשאוב את נפשו במלא חייה בתוכיות האומה במצבה השלם.

שמונה קבצים אי קמד

חסרונות רבים, אנשי מעלה בישראל אינם יכולים להשפיע גדולות על העולם, "אוי לאב שהגלה את בניו, ואוי לבנים שגלו". הקרבנות אינם קרבים ושפע גדול שהיה יכול להגיע בעטיים נמנע מן העולם; ודבר שלישי מוסיף הרב: "גם עבודת השי"ת וידיעתו שהם דברים שנעשים אפי' חוץ למקדש ואינם תלויים בו, מ"מ חק נתן השי"ת, שע"י קדושת המקדש כל העבודות פועלים את פעולת שלמותם באופן יותר נכבד באין ערוך. ע"כ נקרא ביהמ"ק בית תפילה, שאפילו התפילה שהיא נוהגת בכל מקום, מתקבלת יותר במקום המקדש וע"י קדושתו. וזוהי נלמד לכל העבודות שאינן תלויות בו, שהשלמות היוצאת מהן על קדושת המקדש גדול ונכבד הוא יותר מהשלמות היוצאת מהן בלעדיו. התפילה בזמן החורבן אינה פועלת בעולם כמו התפילה בזמן בנין המקדש, וכן כל המצוות והפעולות הטובות שאנו פועלים בעולם אינם משפיעים על העולם באותה עוצמה כמו בזמן המקדש. רבי יוסי השיג תובנה זו בעת שהיה בחורבה מחורבות ירושלים. ומוסיף הרב כי מכיוון שבית מקדש של מעלה לא חרב, הרי כל התפילות והפעולות הנעשות בזמן החורבן נאצרות בעולמות עליונים שלעת עתה אינן יכולות להתגלות, אך בבנין המקדש הן יתגלו בעולם הזה. הקב"ה "מנענע ראשו" כשעם ישראל מקלסים אותו בבתי כנסיות ומדרשות, קיימת נחת רוח מתפילותיהם של ישראל אבל עדיין יש צער על הגלות שאינה מאפשרת למציאות להיות שלמה.

בית המקדש נותן משמעות אחרת לעולם ולכל הנעשה בו, הוא מרומם את המציאות כולה ומאחדה כדברי הרב: "הצפייה לבנין המקדש ולעבודת הקרבנות היא השאיפה היותר אצילית ויותר עליונה מכל מה שכל רוח עדין וכל נשמה שירית עליונה יכולה לצייר. התקשרות כל החיים בחיים האלהיים ההולכים ושופעים, המחיים כל חי, השולחים אורם מרום גובהם עד שפל תחתיות ארץ, המתפשטים על אדם ועל בהמה יחד. וכל האדם וכל החי אחוז הוא בחוברת". (ערפלי טוהר עמ' י). בית המקדש מאחד את האדם עם הבהמה, האדם עם הצומח והדומם, וגם כל העמים מתחברים לעם ישראל, והאנושות כולה פונה יחדיו אל מקורה האלוהי.

ומעל הכל בית המקדש הוא המחבר את העולם הזה החומרי בגילוי עם הקב"ה. התפיסה הרווחת באומות העולם שאלוקים בשמים בלבד ואנו על הארץ, נשללת בבית המקדש שבו מתגלה כי האלוקים נמצא עם האדם על הארץ.

הרב בניהו ברנר, צפת ת"ו

bnayahu@012.net.il

מרן הרב זצ"ל למד אותנו כי לבית המקדש שני תפקידים, האחד, לשמש מרכז רוחני לעם ישראל, והשני להיות מקור חיים של כל יחיד ויחיד מישראל. על כן העדרו של המקדש פוגעת באומה ובכל אחד מישראל. בנין המקדש מוטל על האומה, "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". מה יעשה היחיד בתקופה שהאומה אינה בונה את המקדש? חז"ל מסרו לנו כי קיימים שני בתי מקדש, האחד למטה והשני למעלה (שיר השירים רבה ד'), גם בזמן החורבן, כל יחיד יכול להתחבר לבית המקדש העליון בתודעתו, התחברות זו היא יסוד קריאתו של הרב לכל יחיד לבנות את בית המקדש ברוחו, פעולה העשויה להכליל את האדם בתוך האומה, ולתת לו כוחות רעניים.

כיצד עושים זאת בפועל? בהמשך הפסקה כותב הרב: "תעודה זו מתכוננת בפועל על ידי סדר היום של הקרבנות, הנאמרים לפני התפילה, פרשת הכיור, התמיד, הקטורת, זורעים הם את הגודל האלוהי שבבית הגדול והקדוש במעמקי הנשמה", אמירת קרבנות לפני תפלת שחרית היא בעלת יכולת לזרוע את הגודל של בית המקדש בנשמתו של כל יחיד. מעבר לפעולה חשובה זו קישורו של כל יחיד לבית המקדש בונה את העוצמה הרוחנית של כנסת ישראל: "וכנסת ישראל נבנית ברוח בנין איתן בכחה לאלוקים, אשר יתן לה עוצמה, יותר מהמון בניינים חמריים ומוסדות לאומיים של חול (שם). ייחודו של עם ישראל הוא בסגולת הקדושה המצויה בו, בניגוד לשאר העמים המבוססים על כוחות חמריים. זכרון המקדש הוא המבהיר לעם ישראל את ערכו המיוחד.

במסכת ברכות דף ג, א למדנו: "תניא, אמר רבי יוסי: פעם אחת הייתי מהלך בדרך, ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל. בא אליהו זכור לטוב ושמר לי על הפתח (והמתין לי) עד שסיימתי תפילתי. לאחר שסיימתי תפילתי אמר לי: שלום עליך, רבי ואמרת לי: שלום עליך, רבי ומורי ואמר לי: בני, מפני מה נכנסת לחורבה זו? אמרתי לו: להתפלל... ואמר לי: בני, מה קול שמעת בחורבה זו? ואמרת לי: שמעתי בת קול שמנהמת כיונה ואמרת: אוי לבנים שבעוונותיהם חרבתו את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות. ואמר לי: חייד וחי רישך, לא שעה זו בלבד אומרת כך, אלא בכל יום ויום שלש פעמים אומרת כך; ולא זו בלבד, אלא בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין 'הא שמה הגדול מבורך' הקדוש ברוך הוא מנענע ראשו ואומר: אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך, מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם". בפירושו ב"עין אייה" מסביר הרב כי מציאות של חורבן היא בעלת

נקודות למחשבה ודיון

- מהי חשיבותה הכפולה של אמירת הקרבנות לפני התפלה:
- כיצד חורבן המקדש משפיע על כל קיום מצוות התורה:
- הסבירו כיצד המקדש מחבר את המציאות וכיצד הוא מרוממה:

"בכה תבכה בליילה"...

צדיק-יסוד עולם שכמותו יפים דברי הזוהר הקדוש, שמביא הרב מ"צ נריה זצ"ל ב"מועדי הראי"ה" שם: "ר' יהודה הווה יתיב קמיה דר' שמעון והוה קארי:

כתיב: "קול צופיך נשאו קול יחדיו ירננו" ישעיה נב ח. מאן אינון "צופיך": אלא אלן דמצפאן, אימתי ירחם קודשא בריך הוא למבני ביתה. "נשאו קול..." ישאו קול מיבעי ליה: אלא כל בר-נש דבכי וארים קליה על חורבן ביתיה דקב"ה, זכי למה דכתיב לבתר: "יחדיו ירננו" וזכי למחמי ליה בישובא בחדוותא, "כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון" וזוהר, שמות דף נה. (ותרגומן: ר' יהודה היה יושב לפני ר' שמעון בר-יוחאי וקורא: כתוב: "קול צופיך נשאו קול יחדיו ירננו..." (ישעיה נב, ח). מי הם "צופיך":

עד שנתקו מלים מפיו: "לא אתה ולא אביך, ירא השמיים והצדיק הגמור, הנכס כהנים, ואני - כהן אנוכי..."

תחת הספה בחדר הספרים הקטן

סיפר הרב שמעון סטרליץ ז"ל שהיה תלמיד מובהק של הרב זצ"ל, שפעם אחת אזר עוז והחליט לראות את סדר "תיקון חצות" של הרב בבית המדרש אשר בבנין הישן של הישיבה. כיוון שהרב נוהג ללמוד בשעות לילה מאוחרות, ובשעות בוקר מוקדמות, בחדר הספרים הקטן שבביתו, שיער בדעתו שזהו החדר שבו הוא גם עורך "תיקון חצות" והתחבא שם תחת הספה.

והנה הגיע שעת-חצות, הרב נכנס הדליק נר קטן, התיישב על הרצפה, והתחיל בסדר התיקון המקובל, פתח בשקט ובהתאפקות, אולם כעבור דקות מספר כבר פרצו מפיו "קינים והגה והי" ועיניו זלגו דמעות רותחות.

ככל שהדבר נמשך, התרגש הרב יותר והתייפח בבכי, עד שרבי שמעון לא יכל היה לעמוד בעומק הכאב, לבו התכווץ מצער, והוא לא עצר כוח להישאר. באפלולית שבחדר, התחמק ויצא ממחבואו וברח החוצה, וקולו של הרב: "עד אנה בכיה בציון מספד בירושלים" רודף אחריו.

"קול צופיך נשאו קול"

בשולי הדברים נוסף: סמוכים אנו ובטוחים כי מי שכך ידע להתאבל על ירושלים, ולעמול כל ימיו להרמת קרנה, עוד יזכה לראות - ולשמוח מגנזי מרומים - בשמחתה. על

"בכה תבכה בלילה ודמעתה על לחיה"

(איכה א' ב.)

מוצאים אנו לנכון להביא שתי עדויות מתוך "מועדי הראי"ה" של הרב מ"צ נריה זצ"ל על "תיקון חצות" שנהג מרן הרב זצ"ל לערוך בימי בין המיצרים, האחד בילדותו ושני בערוב ימיו. אין כסיפורים אלה להעיד על שיעור קומתו של הרב ועל עוצמת כיסופיו לראות "עין בעין בשוב ה' ציון".

"כהן אנוכי...!"

סיפר אברהם שוער, חבר נעורים של הרב: הגיעו ימי 'בין המיצרים', בחצות, היה אברהם-יצחק סוגר את הגמרות, ואנחנו שנינו יורדים מעל הבימה, שהיינו יושבים עליה בלילה ולומדים, והיינו הולכים אל התנור הגדול, חולצים את נעלינו, ויושבים על הקרקע, ו"עורכים תיקון חצות".

שני נערים קטנים מבכים את החורבן... אברהם-יצחק היה נושא את קולו בבכי ומתמוגג בדמעות, מ"עד אנה בכיה בציון" עד סוף כל הקינות, הוא בוכה וגם אני - עיני דומעות ולבי חם בקרבי.

אחרי עריכת "תיקון חצות", היינו יושבים ואומרים תהילים, בקול עצוב וחנון מאוד, זכורני, שאלתיו פעם אחת בתומתי הילדותית: מדוע אתה בוכה כל-כך בעריכת "תיקון חצות"? גם אני אוהב מאוד את ארץ-ישראל, וגם נפשי נכספת לעלות לארץ חמדה זו, ואבי שלי - בודאי ובודאי שהוא מתגעגע אל הארץ, ומחכה לביאתו של משיח.

ואברהם-יצחק עונה לי בתמימות טבעית כל-כך,

על ידי העבודה הרדיקלית שהיתה בקורבנות, ניתן עוז לגיבורים, נבואה לנביאים, שירה לשרים, והוד מלכות למלכים.

ערפלי טוהר י-יא

התשוקה לבית המקדש, לבית ה' בראש ההרים, לכוהנים בעבודתם, ללויים בשירם וישראל במעמדם, מקימה בכל יום מקדש עליון בנשמתו של כל יחיד.

שמונה קבצים קובץ א תרו

דבר הנציב העליון.

בשובי מאנגליה מצאתי לצערי הרב את הארץ במצב של בלבולים וטרף למעשה אלמות בלתי חוקיים.

שמעתי בוועה את מעשי האכזריות שנעשו על ידי כנופיות של פושעים אכזריים ושואפי דם. על מעשי פראות שנעשו באנשים מהישוב היהודי מחוסרי הגנה. מבלי התחשב עם גילם עם מינם, שהיו מלואים, כמו שקרה בחברון. בהתעללויות אכזריות שאין הפה יכול לבטאם, על שרפות בתים ומשקים בעיר ובכפר ועל ביזת רכוש וחורבנו. פשעים אלה יביאו על ראשי עושיהם את מארתם ועמם של כל אנשי התרבות בכל רחבי תבל.

חובותי הראשונות הנן להשיב את הסדר בארץ ולהטיל עונש חמור על כל אלה שימצאו אשמים במעשי אלמות. יאחזו בכל האמצעים הנחוצים להגשים את המטרות האלה והריני דורש מכל תושבי הארץ לסייע לי במלוי חובותי.

בהתאם להתחייבות שנתתי לוועד הפועל הערבי לפני שעזבתי את הארץ בחדש יוני, פתחתי בהיותי בלונדון, במי"מ ובשיחות עם מזכיר הממלכה בענין שנויים קונסטיטוציונליים בפלשתינה (א"י). לרגלי המאורעות האחרונים אני אפסיק את המי"מ הזה עם ממשלת הוד מלכותי. בכדי לשים קץ לשמועות הכוזבות שהחלו נפוצות בזמן האחרון בענין הכותל המערבי. הריני מודיע בזה ברבים בהסכמת ממשלת הוד מלכותו שיש בדעתי לתת תוקף לעיקרים שנקבעו בספר הלבן מיום 19 בנובמבר 1928 לאחר שתקבענה שטות הטלת העיקרים הללו.

ניתן היום הראשון בספטמבר 1929.

ז. ר. טשנסלור נציב עליון ומפקד עליון

דבר הנציב העליון ז.ר. צ'נסלור על הפרעות

אישים ואירועים

בחי מרן הראי"ה זצ"ל

לקט ידיעות ממאורעות הדמים בארץ ישראל מנ"א תרפ"ט

רוב מנהיגי הישוב שהים בציריך בקונגרס הציוני ה-טז, עתה מוטלת כל המעמסה על כתפי מרן הרב. גם הנציב העליון הבריטי שוהה בחופשת מולדת.

י"ג מנ"א תרפ"ט 1929 בעקבות תהלוכת בני הנוער שהיתה בליל ט' באב ליד הכותל, כאלפיים ערבים מתפרצים לרחבת הכותל המערבי, מבריחים את היהודים ושורפים ספרי תורה.

קריאה לעזרה של ראש הרבנים. – למחרת פרוץ מעשי הוועה בירושלים, שלח ראש הרבנים לא"י מרן הגרא"י קוק תלגרמה תכופה להרב הראשי דר. הרין בלונדון, שבה הודיעו על כל הנעשה בא"י. הרב הרין ענה בתלגרמה לראש הרבנים כי אוחזים כאמצעים כרי להשכין שלום בא"י.

י"ג מנ"א המצב מחמיר. מרן הרב שולח מברקים לרבנים ולקהילות השונות בגולה.

ביום השלישי שלח ראש הרבנים תלגרמה ע"י סוכנות יט"א לכל הרבנים וקהילות היהודים בגולה כי המצב בארץ-ישראל דע מאד, הישוב נתון בסכנה וצפוי ח"ו לכליון אם לא יחישו עזרה בעוד מועד.

כ"ג מנ"א מרן הרב שולח מברקים לרבנים בארה"ב, קנדה ואירופה.

ביום כ"ג מנ"א שלח ראש הרבנים תלגרמות לאגודת הרבנים האורתודוקסים באמריקה וקנדה, להגאון ר' חיים עזר גרודונסקי בווליאנה, להרבנים הראשיים ישראל לוי ונחום כפריו: – "מצפים לתשועת ד', פרטים אי אפשר עדיין להודיע, הציפו בכל הורכים, גם עזרה כספית תכופה נחוצה להצלתנו".

כאותו יום נשלח על ידו תלגרמה לדר. הרין הרב הראשי בלונדון: – "התכחות אינן מתמלאות, השחיתות נמשכות, צפת נחרבה, הרבה הרוגים, הרכוש נבז, פחד בכל הארץ, הציילו באומין זורחו".

כאותו יום נמסר לנו ממשרד ראש הרבנים הידיעה התלגרפית הכאה שנתקבלה ע"ש ראש הרבנים: – "לונדון, בשם הלודר רידונג: נעשים הצעדים הנחוצים בחוגים הגדולים של הממשלה, לכמתון החיים והרכוש, הישוב יחויק נא עמדה ושקט".

התגובה ברחבי העולם היהודי.

ראש הרבנים קבל הרבה תלגרמות מכל קצווי העולם (מאוסטרליה, אפריקה הדרומית, אמריקה, ליטא, פולניה ועוד) המכילות דברי עידוד לישוב, אמון לבו בעמרו כמערכה, והכחחות שהם יעשו את כל המאמצים ככדי לעזור לו.

הרבנים בכל הארצות גוזרים תעניות על מאורעות הרמים בארה"ק, ונוסדו ועדי עזרה בכל מקום לאוסף כספים לטובת נגועי הפרעות באר"י.

כ"ו מנ"א מרן הרב שולח מברק לחו"ל בו הוא מכחיש את עלילות הערבים, וזה לשונו:

"בקשר עם העלילות ודברי השמנה שעתונות אויבנו מפיצה. ביחוד בקשר עם העלילות הנוראות שהופיעו בעתונות הסורית, כי היהודים הללו את הטקטות הקדושים של המושלמים, זרקו פצצות על מקדש עומר, אנסו נשים ערביות, שחמו ילדים ושאר עלילות נתעבות מסוג זה, מסר ראש הרבנים לא"י יפו-כח לכ"כ היטא להכחיש בשמו בכל חוקף את הדיבות הנמכות הללו ולהצדיר כי כל העלילות האלו אך בקשר יסודן, היהודים רק הגנו על עצמם, בכרה שחיה ביום, בפני התנפלויותיהם הפראיות של הערבים. בהצהרה זו מומין ראש הרבנים את הישרים והחשובים שבאנשי הדת והמדע המושלמים שבעולם לבא לאי ולהוכח כמו עיניהם כי אין כל יסוד לכל העלילות הנ"ל, וכי כל מעשי הנבלה האלה נעשו אמנם בארץ, אולם לא ע"י היהודים אלא ע"י הערבים לשכיניהם היהודים".

לפרטים נוספים ניתן לפנות למרכז התייעודי ב"בית הרב".

אלה הם המצפים מתי ירחם הקב"ה ויבנה ביתו.

"נשאו קול..." ישאו קול היה ראוי להכתב: אלא כל אדם הבוכה ונושא קולו על חורבן בית ה' זוכה למה שכתוב בהמשך הפסוק: "יחדיו ירננו" וזוכה לראות בבנין ירושלים בשמחה: "כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון".

ראוי לציין כי הדברים מרטיטי הלב האלו של הזוהר הקדוש, מיוסדים על התבוננות בעומק פשוטו של מקרא: כי הנה שלש שאלות עולות מהעיון בפסוק זה: האחת: מה פשרה של הכפילות: "קול צופיך נשאו קול"? השנייה: מדוע נשאו קול בלשון עבר: הרי כל הפעלים הכתובים בהמשך הפסוק מופיעים בלשון עתיד: ירננו, יראו וכו'. והשלישית: בכל המקרא כולו (להוציא, אולי, מקום אחד), לא מציינו נשיאת קול אלא בלשון בכו: "וישא עשו קולו ויבך" (בראשית כז, לח), "וישא שאול קולו ויבך" (שמואל א' כד, טז), "ותשאנה קולן ותבכינה" (רות א, ט).

וכך הדבר בכעשרים מקומות במקרא, והאמנם פסוקנו יוצא דופן הוא! ועל-פי דברי הזוהר דלעיל מיושבות כל השאלות. וזה דבר הנביא: "קול אני שומע; זהו קול הצופים-המצפים, אשר בעבר נשאו קולם בבכי, על חורבן המקדש, והנה עתה הפך קולם מקול בכי לקול שמחה, כי הם ודווקא הם יחדיו ירננו "בשוב ה' ציון".

דברי הזוהר מגלים אפוא, בעומק פשוטו של מקרא, את מה שהורונו חז"ל: "כל המתאבל על ירושלים - זוכה ורואה בשמחתה". כי רק מי שחש בכל לבו את הצער על חסרון בית המקדש, וכואב בעומק נשמתו את כאבה של ירושלים בחורבנה, הוא שיזכה לא רק לראותה בבניינה הפיזי, אלא גם להיות שותף בשמחתה בשוב ה' לשכון בתוכה.

חן פורת, כפר עציון

וְאֵנִי בְּהַ' אֱלֹהִים אֲשִׁים מַחְסֵי,
וְתִשׁוּקַת שִׁבְתֵּנוּ לְאַרְצֵנוּ הַקְּדוּשָׁה,
לְשֵׁבֶת בְּחַצְרוֹת ה',
לְחַזוֹת בְּנַעֲמֹנוּ,
תִּשְׁגְּבֵנִי וְתִתְּנֵנִי...

וּמֵאֶרֶץ הַקְּדֹשׁ יִשְׁלַח עֲזָרוֹ,
יְקוּ אֹר יִזְרַח לִי מִמְרוֹם-הָרָ,
מִמְרוֹם הָרִים,
מִקְדָּשׁ וּמִצִּיּוֹן בֵּית-מֵאֲוִינֵנו סֶלָה...

חדריו עמ' כו

הרב חיים מיכל מיכלין

חסלוביץ (פלך מוהילב), כ"ט שבט תרכ"ז (1867) - רמת-גן, ט"ו מנחם-אב תרצ"ז (1937)

השתתף בשיעורי תורה שניתנו בישיבת "מרכז הרב", ואת רשמיו מאחד האירועים הללו, בהם השתתפו "קבוץ גדול של רבנים וגאוניס וחכמי השלמות מסלתה ומשמנה של ירושלים", שבאו לשמוע את שיעורו של הר"מ חר"פ ודבריו של מרן הרב, הוא מסכם במילים אלה: "יחד עם כבוד רבנו, אנו הוגים תקוותנו כי הרצאות ודרשות כאלו תהיינה תכופות וקרובות, וקבוצי החכמים עוד יגדלו ויתרבו, ומי יתן אשר לפחות ברגעים קדושים כאלה נהיה נפגשים עם כל חוגי תלמידי החכמים בלי-פלוג, מכל החוגים והשדרות, ומובטחני כי רגעים כאלה עוז להם לקשר

הלבבות ולקרב הנפשות של כל אלה אשר כוונתם לשם שמים". במקום אחר, מספר הוא מרשמיו משיעור ששמע מפי הרב בספר הכוזרי: "הייתי ממש כשכור מרוב תענוג לשמוע צלילי הבעות העמוקות, והסברות בדברים העומדים ברומו של עולם הראויים להאמר בקתדרה הכי נעלה, וכל היוצא מפיו הוא כל [אולי צ"ל: קול] ברור וצלול, כל כך מוסבר ומובן, כל כך מדובר יפה, אם כי התוכן עמוק מאד ולופת עמודי עולם. וכמה היה גדול שלטונו של המרצה על ההרצאה, ובקיאיות... עד שגם רמזיו הדקים מאד עוררו נימי נפשי כמו כנור מתוח. שעורים כאלו, לו קבלו צעירינו לעתים קרובות, בודאי היו מפתחים את סגור לבם, ומוחם היה מתחדד ומתעשר".

את הערכתו לאישיותו יוצאת הדופן של מרן הרב, ביטא הרב מיכלין במאמר שפרסם לרגל צאתו לאור של ספר אגרות ראי"ה, חלק שני ("דאר היום", מיום א' כסלו תרפ"ד). בין יתר דבריו, כתב: "הזדמנויות שונות היו לי להכיר את רבנו מקרוב יותר, והערצתי אותו שגשגה בלי גבול. אישיותו היתה סמלי, כמעט הגעתי לרגעים של אליליות, ומה מאד הייתי שבע רוזן ותמרורים בראותי כי סביבה שאינה ראויה אף לרחוץ ידי, מתחככת בו להנאתה ומשתמשת בו ופוגמת קרני המזבח... וכמה לצטערת בראותי כי אישיות נשגבה כזאת נעשית למפגע ולמזכר לחצי אלה אשר אולי לא הבינוהו, או ודאי לא הבינוהו כראוי בכל עמק... פה לפנינו חזון חיים שעלינו לדון עליו רק במבט אוביקטיבי ולהבינהו... כל מה שתהיתי על קנקנו ראיתי כי תמים הוא בכל מעשיו, צדיק בכל דרכיו. הוא כשהוא לעצמו היה יכול להתרומם על כדי הגובה הכי גדול של רבני דורנו ואולי גם של הדורות שקדמונו..."

בהתייחסו ל"אגרות ראי"ה", כותב הרב מיכלין: "בשעה שנתכבדתי בספרו הגדול של רבינו... ספר גדול הכמות כמו שהוא רב האיכות, היה לי היום ההוא יומא טבא, בהביני כי עתה תרווה נפשי מזון רוחני כביר ויפה אשר לאו בכל יומא מתרחש כמוהו... ואמנם הרבה ממה שקוויתי מצאתי שמה. מצאתי שמה את רב קוק סמלי, את רב קוק כמו שאני חפץ למצוא אותו, את הרב קוק בכבודו ובעצמו... מצאתי שם את רבנו כשהוא מתבודד ומתייחד את שכינתו-נשמתו, ומזיל הוא את זרמי רגשותיו המשיבים את הנפש... והקורא שוחה בעונג בגלי מחשבותיו, והנפש מתענגת ומשוטטת הלאה, ומחפשת ומוצאת פנייה אחרי פנייה, ונבלעת היא הנפש בהמון מתק הדבש עד כדי עודף גדול".

הר"מ מיכלין נפטר כשנתיים ימים לאחר הסתלקותו של מרן הרב. בשכבו על ערש דווי לפני מותו, הביע את כאבו על הנסיון לעקור את ירושלים מתחומי המדינה היהודית העתידה לקום, וכה אמר: "שמעתי שהועדה הממלכתית הבריטית גזרה להוציא את ירושלים מארץ ישראל. מי זה דורש מאיתנו לוותר על ירושלים: הרומים לא הצליחו לעקור את ירושלים מן הלבבות. שום יהודי לא יוכל לעולמים לוותר על ירושלים" ועל פי עדותו של ד"ר ישראל בן-זאב, בהקדמה לספר "בראי הדורות", עמ' 13. אלה היו ממילותיו האחרונות של הרב חיים מיכל מיכלין לפני שהחזיר נשמתו לבורא.

עלה לארץ עם משפחתו בשנת תרל"ו, ורוב שנותיו חי בירושלים. אביו, ר' שרגא פייבוש, נעשה מלמד בישיבת "עץ-חיים", והוא עצמו למד בישיבה והיה לאחד ממקורביו של ראש הישיבה, הגאון רבי משה נחמיה כהנוב זצ"ל. לימים, היה מזכירו של ראש הישיבה וגם שימש כמורה בתלמוד תורה של הישיבה, וכעבור זמן בישיבות ומוסדות-תורה אחרים. מגיל צעיר החל לעסוק בצרכי ציבור, ובין היתר שימש כמזכירו ומנהל לשכתו של רבה של ירושלים, הרב שמואל סלאנט זצ"ל (תרמ"ד-תרנ"ג), מזכירו של הראשון לציון, הרב יעקב שאול אלישר

זצ"ל (תרנ"ג-תרס"ה), ומזכירם של הרבנים הראשיים הספרדים ששימשו אחריו, עד שנת תרצ"ג. שימש כמזכיר ראשי ומנהל בית החולים "משגב לך" (תרנ"ג-תרצ"ג), ומילא תפקידים במוסדות תורה וחסד אחרים של הציבור הספרדי בירושלים. במסגרת פעילותו הציבורית היה מעורב מאוד בפעילויות הקשורות ביישוב הארץ. בין היתר, היה ממייסדי אגודת "נטעים" (שהקים ר' אהרן אייזנברג, גואל אדמות רחובות) - שעסקה בגאולת קרקעות - ושימש כחבר הנהלתה במשך הרבה שנים (תרס"ה-תר"ץ). היה שותף להקמתן של שכונות חדשות בירושלים, וחבר באגודות שעסקו ביישוב הארץ. השתבח בכך, שמאז עלותו ארצה, לא עזב את הארץ אף פעם אחת, וכי לא הייתה נקודת ישוב בארץ שבה לא ביקר.

לצד פעילותו הציבורית, עסק במחקר מדעי על הגיאוגרפיה של ארץ ישראל, בכתיבת חידושי תורה, בכתיבה עיתונאית ובפובליציסטיקה, ומאמרים רבים שלו התפרסמו בעיתונות ובכתבי העת של התקופה. חלק ממחקריו וממאמריו כונסו על ידי בנו, ד"ר יעקב מיכלין, בספר "בראי הדורות" ירושלים תש"י. ספר זה יצא לאור כחלק ראשון בסדרת כתביו של הרח"מ מיכלין, אבל למרבה הצער לא היה לכך המשך. מחקרים אחרים שלו ראו אור בספר היובל "תפארת שיבה - ספר החיים", שיצא לכבוד יובל השבעים שלו, ירושלים תרצ"ז. בספר זה כלולים גם דברי ברכה והערכה של רבים מחשובי היישוב, וביניהם סבי, הרב יהושע קניאל זצ"ל, שכתב עליו, בין היתר: "איש המעשה ורב הפעלים, עומד על משמרתו במוסדות קודש ובמפעלים, בעבודת מתנה, מסירות ואמונה, בעיר הקודש ירושלים. קראתי מאמריו שנכתבו בעט סופר מהיר, עשיר בסגנונו רב הגוונים, שמעתי את צליליו היפים בנשוא את נועם מדברותיו מעל הבמה, בדברי פי חכם חן לוקח נפשות ומקרב רחוקים, ובשפה ברורה ונמלצת משרה נעימות עונג רב על השומעים".

עם מרן הראי"ה קוק זצ"ל עמד בקשרי משא ומתן של הלכה במספר נושאים, ותשובות הרב אליו התפרסמו בספרי תשובותיו של הרב (נש"ת דעת כהן, סי' רב; שו"ת אורח משפט, חו"מ, סי' יד ו-יח), ובאגרותיו (אגרות ראי"ה, ח"א, סי' רב, ש ו-שב; ח"ב, סי' תקסח).

פעל יחד עם מרן הרב בעניינים ציבוריים שונים. בין היתר, התמנה עמו על ידי ממשלת המנדט הבריטי, כחבר בוועדה לעניין המקומות הקדושים, באחת מאגרותיו אל מרן הרב, העלה את הבקשה לקביעת תקציבו הפרטי של הרב על ידי מוסדות חו"ל, ולא על ידי המוסדות המקומיים, מה שעשוי להביא לכך "שכל היחוסים השונים אליו ישתנו תכלית שנוי לטובה". באותה איגרת, מיום ב' ניסן תרפ"ד, פונה הרב מיכלין אל הרב כ"אחד ממעריציו הנאמנים באמת, בלי פניה".

פרופ' אליאב שוחטמן, ירושלים ת"ו

עלון חדשי בהוצאת "בית הרב" רח"ה הרב קוק 9, ת.ד. 6275, ירושלים 91062 טל' 02-6232560 פקס' 02-6242908

מגד ירהים

betharav@zahav.net.il • www.moreshet.co.il/beit-harav
עריכה: שושנה רייך עיצוב גרפי: אופירה קרקובר

